

STUDIUL RESTURILOR DE FAUNĂ NEOLITICĂ DESHUMATE LA ȘANTIERUL ARHEOLOGIC TRAIAN*

OLGA NECRASOV și SERGIU HAIMOVICI

ÎN CURSUL SĂPĂTURILOR executate în anii 1960 și 1961 la șantierul arheologic Traian, au fost deshumate în cele două straturi neolitice de la Dealul Fîntinilor, precum și în stratul neolitic de la Dealul Viei, numeroase resturi de faună. Numărul total de piese se ridică la circa 7 900, dintre care numai 5 988 sînt determinabile, corespunzînd la un minim de circa 392 de indivizi, dintre care 361 de mamifere. Restul materialului este constituit din așchii sau fragmente mici, neprezentînd caractere semnificative, care să permită precizarea apartenenței lor specifice. Caracterul foarte fragmentar al materialului atestă că sîntem în prezența « resturilor menajere » ale locuitorilor neolitici din straturile respective.

Iată analiza materialului faunistic pe stațiuni și straturi:

I. TRAIAN — DEALUL FÎNTÎNILOR

1. STRATUL DE CULTURĂ LINIARĂ

Numărul total de piese determinabile provenite din acest strat se ridică la circa 170, dintre care 165 aparțin mamiferelor și numai 5 reprezintă valve de scoică de rîu (*Unio* sp.) și cochilii de melc (*Helix* sp.)¹.

Cele 165 de piese osoase de mamifere corespund unui număr minimal de 20 de indivizi. Tabelul I prezintă lista lor, precum și frecvența absolută și procentuală (pe fragmente și indivizi).

Analiza cifrelor înscrise în tabelul I ne arată o oarecare predominanță a resturilor animalelor domestice, luate în ansamblul lor, asupra celor sălbatice (57,60% față de 42,40%). De subliniat este însă faptul că această predominanță nu este covîrșitoare, deoarece resturile animalelor sălbatice sînt încă destul de numeroase.

* La studierea acestui material au colaborat și următorii studenți ai cercului științific de morfologie animală al Universității « Al. I. Cuza » din Iași: Bulai Maria, Benchea Maria, Ciubotaru Elena, Dumitru Emil, Macovei Maria, Tallor Laurian, Ureche Rodica.

¹ Numărul cochiliilor de melci și al valvelor de scoici descoperite în așezări este mult mai mare, dar s-au predat pentru studiu numai exemplarele necesare precizării speciilor respective.

STUDIUL RESTURILOR DE FAUNĂ NEOLITICĂ DESHUMATE LA ȘANTIERUL ARHEOLOGIC TRAIAN*

OLGA NECRASOV și SERGIU HAIMOVICI

ÎN CURSUL SĂPĂTURILOR executate în anii 1960 și 1961 la șantierul arheologic Traian, au fost deshumate în cele două straturi neolitice de la Dealul Fîntinilor, precum și în stratul neolitic de la Dealul Viei, numeroase resturi de faună. Numărul total de piese se ridică la circa 7 900, dintre care numai 5 988 sînt determinabile, corespunzînd la un minim de circa 392 de indivizi, dintre care 361 de mamifere. Restul materialului este constituit din așchii sau fragmente mici, neprezentînd caractere semnificative, care să permită precizarea apartenenței lor specifice. Caracterul foarte fragmentar al materialului atestă că sîntem în prezența « resturilor menajere » ale locuitorilor neolitici din straturile respective.

Iată analiza materialului faunistic pe stațiuni și straturi:

I. TRAIAN — DEALUL FÎNTÎNILOR

1. STRATUL DE CULTURĂ LINIARĂ

Numărul total de piese determinabile provenite din acest strat se ridică la circa 170, dintre care 165 aparțin mamiferelor și numai 5 reprezintă valve de scoică de rîu (*Unio* sp.) și cochilii de melc (*Helix* sp.)¹.

Cele 165 de piese osoase de mamifere corespund unui număr minimal de 20 de indivizi. Tabelul I prezintă lista lor, precum și frecvența absolută și procentuală (pe fragmente și indivizi).

Analiza cifrelor înscrise în tabelul I ne arată o oarecare predominanță a resturilor animalelor domestice, luate în ansamblul lor, asupra celor sălbatice (57,60% față de 42,40%). De subliniat este însă faptul că această predominanță nu este covîrșitoare, deoarece resturile animalelor sălbatice sînt încă destul de numeroase.

* La studierea acestui material au colaborat și următorii studenți ai cercului științific de morfologie animală al Universității « Al. I. Cuza » din Iași: Bulai Maria, Benchea Maria, Ciubotaru Elena, Dumitru Emil, Macovei Maria, Tallor Laurian, Ureche Rodica.

¹ Numărul cochiliilor de melci și al valvelor de scoici descoperite în așezări este mult mai mare, dar s-au predat pentru studiu numai exemplarele necesare precizării speciilor respective.

TABELUL 1

Lista și frecvența mamiferelor identificate la Dealul Fintinilor
în stratul liniar

Specia	Fragmente		Indivizi	
	nr. absolut	%	nr. absolut	%
<i>Castor fiber</i> L.	1	0,60	1	5
<i>Aus scrofa ferus</i> L.	7	4,24	1	5
<i>Aus scrofa domesticus</i> L.	29	17,57	4	20
<i>Cervus elaphus</i> L.	58	35,15	5	25
<i>Capreolus capreolus</i> L.	4	2,41	2	10
<i>Bos taurus</i> L.	56	33,97	5	25
Ovicaprinele (oala și capra)	10	6,06	2	10
Mamiferele domestice	95	57,60	11	55
Mamiferele sălbatice	70	42,40	9	45
Total.....	165		20	

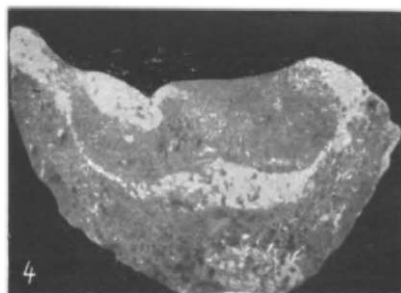
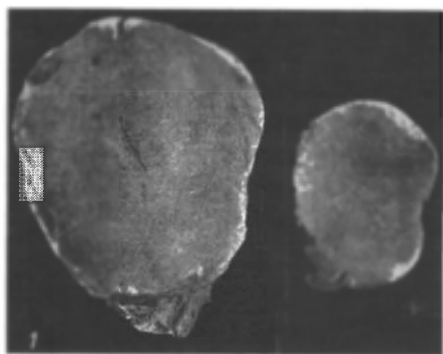

Fig. 1. 1, *Bos primigenius* și *Bos taurus*: suprafețele articulare ale omoplaților; 2, *Bos taurus*: metapodale; 3, *Capra domestica* (var. *prisca*): fragmente de coarne; 4, *Equus caballus*: talanga 3 fragmentară.

Dintre animalele domestice, bovinele reprezintă procentul cel mai ridicat; ele sînt urmate îndeaproape de porcine, ovicaprinele situîndu-se în ultimul rînd, reprezentate fiind printr-un procent destul de scăzut. De remarcă lipsa resturilor de ciine, care a fost de altfel constatată și în materialul din săpăturile anului 1959.

Dintre animalele sălbatice, cerbul prezintă frecvența cea mai ridicată, resturile sale fiind chiar ceva mai des întîlnite decît ale bovinelor. Celelalte specii sălbatice: mistrețul, căpriorul și castorul, sînt reprezentate prin procente extrem de mici. Lipsa resturilor de alte animale sălbatice, cum sînt ursul și bourul, ar putea să fie pusă în legătură cu cantitatea relativ

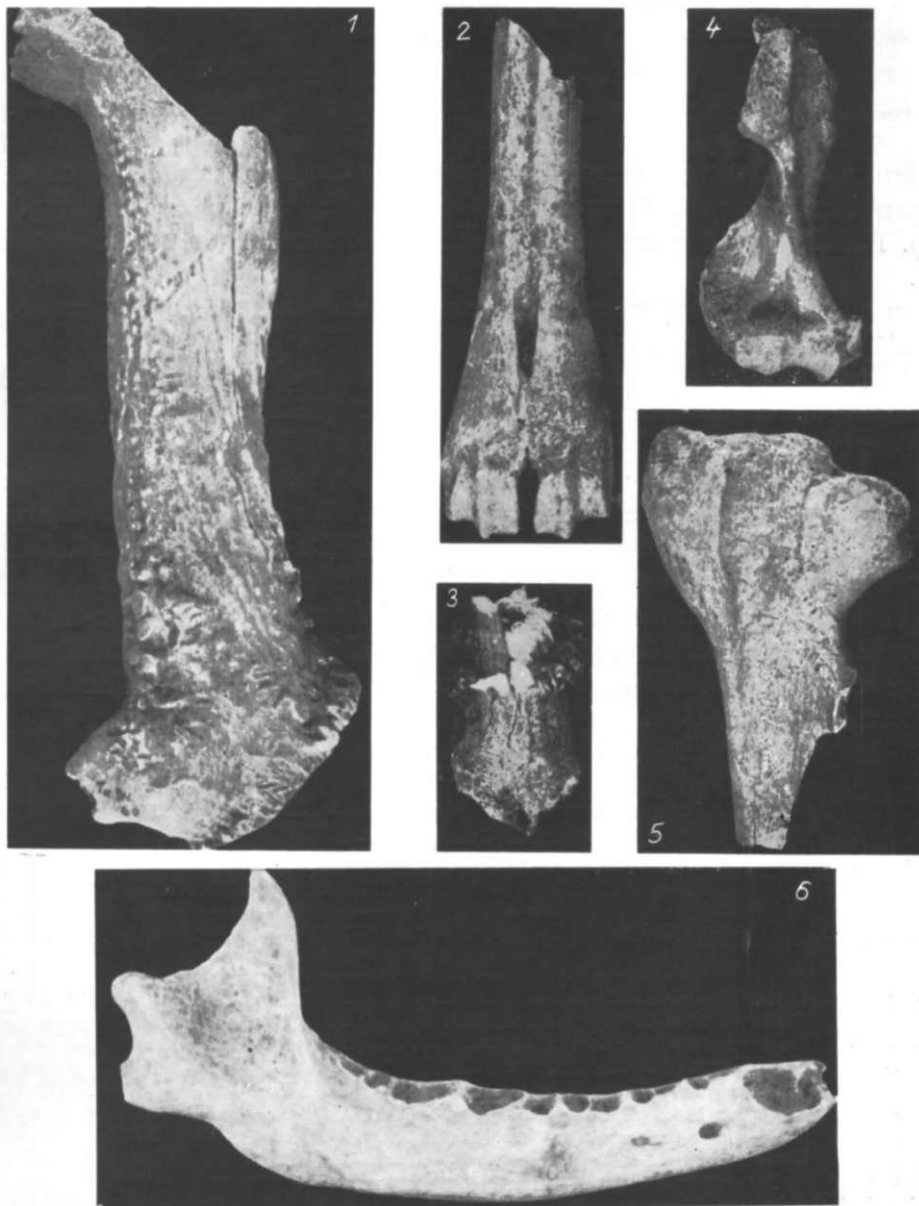

Fig. 2. - 1, *Cervus elaphus*: fragment de corn; 2, *Cervus elaphus*: metapodal fragmentar; 3, *Capreolus capreolus*: fragment de corn (cu rozetă); 4, *Castor fiber*: fragment de humerus; 5, *Ursus arctos*: fragment de cubitus; 6, *Canis familiaris*, var. *intermedius*: mandibula fragmentară.

redușă a materialului osos provenit din acest nivel. Totuși, faptul că ele lipsesc și în materialul din același strat provenit din săpăturile anului precedent ar putea constitui un indiciu că aceste animale erau vinate cu totul sporadic. Remarcăm de asemenea și lipsa resturilor de cal, prezente însă în materialul din 1959.

În concluzie, datele obținute asupra materialului faunistic din stratul liniar, provenit din săpăturile anului 1960, confruntate cu acelea ale anului precedent, ne permit să constatăm că locuitorii stratului de cultură liniară se ocupau cu creșterea vitelor, în special a cornutelelor mari și a porcilor (mai puțin a ovicaprinelor). Vinătoarea cerbilor ocupa un loc deosebit de important în viața oamenilor acestei culturi. Celelalte animale sălbatice erau vinate mai mult sau mai puțin sporadic.

2. STRATUL CUCUTENI A—B

Numărul total de piese determinabile provenite din acest strat se ridică la 185, dintre care 155 aparțin mamiferelor, 30 reprezentând resturi de scoică de râu (*Unio* sp.) și de melc (*Helix* sp.). Pieseile osoase aparținând mamiferelor corespund unui număr minimal de 20 de indivizi.

Dăm în tabelul II lista speciilor de mamifere identificate, precum și frecvența absolută și procentuală (pe fragmente și indivizi).

Examinarea datelor înscrise în tabelul II ne arată o predominare mai accentuată a resturilor animalelor domestice asupra celor sălbatice (61,28% față de 38,07%), în comparație cu stratul culturii liniare.

Dintre animalele domestice predomină bovinele, urmate de porcine și ovicaprine. În timp ce în stratul liniar procentul porcinelor era mult mai ridicat decât al ovicaprinelor, în stratul Cucuteni A—B el este foarte apropiat de cel al acestora din urmă. Fenomenul nu se petrece pe seama unei creșteri a frecvenței resturilor de ovicaprine (care rămân aproape staționare), ci pe descreșterea destul de apreciabilă a frecvenței resturilor de porcine. Cum aceasta se constată și în materialul provenit din săpăturile anului precedent, se poate conchide că importanța creșterii porcinelor era mai scăzută în perioada culturii Cucuteni A—B. Remarcăm prezența resturilor de cîine.

TABELUL II

Lista și frecvența mamiferelor identificate la Dealul Fintînilor
în stratul Cucuteni A—B

Specia	Fragmente		Indivizi	
	nr. absolut	%	nr. absolut	%
<i>Canis familiaris</i> L.	2	1,29	1	5
<i>Sus scrofa ferus</i> L.	6	3,87	2	10
<i>Sus scrofa domesticus</i> L.	13	8,39	3	15
<i>Corvus elapbus</i> L.	51	32,91	5	25
<i>Bos primigenius</i> Boj.	2	1,29	1	5
<i>Bos taurus</i> L.	71	45,80	5	25
Ovicaprinele (oaia și capra)	9	5,80	2	10
<i>Equus caballus</i> L.	1	0,65	1	5
Mamifere domestice	95	61,28*	11	55*
Mamifere sălbatice	59	38,07*	8	40*
Total	155		20	

* Completarea pînă la 100% este dată de procentul ce revine celui lui.

Dintre animalele sălbatice, cerbul este iarăși întâlnit cel mai des. Celelalte specii sălbatice sînt reprezentate prin mistreț și bour, resturile de căprior, de urs, de castor nefiind prezente în acest material. Absența lor trebuie să fie pusă în legătură cu cantitatea mică a materialului provenit din săpăturile anului 1960, deoarece în materialele anilor precedenți am putut constata existența lor. Remarcăm prezența unei piese osoase aparținînd calului, după care nu putem însă preciza dacă individul cărui i-a aparținut era domesticit.

În concluzie, studiul materialului faunistic din stratul Cucuteni A—B, precum și datele referitoare la materialul provenit din săpăturile anilor precedenți, ne arată că creșterea cornutelor mari ocupa un loc deosebit de important în viața locuitorilor neolitici din această cultură, creșterea porcilor și ovicaprinelor constituind o ocupație secundară. Vînătoria cerbului continua să joace și ea un rol deosebit de important în viața oamenilor acestei culturi, celelalte animale sălbatice constituind doar obiectul unei vînători mai mult sau mai puțin întâmplătoare.

II. TRAIAN — DEALUL VIEI (FAZA PRECUCUTENI I)

Numărul total de piese determinabile provenite de aici în timpul săpăturilor din anii 1960 și 1961 se ridică la 5 533, dintre care 5 518 aparțin mamiferelor, circa 321 de indivizi, circa 15 reprezintă resturi de *Unio* și *Helix*, precum și un humerus de pasăre, aparținînd unei forme de talie specifică mijlocie, ce nu a putut fi determinată.

Dăm în tabelul III lista speciilor de mamifere identificate, precum și frecvența lor absolută și procentuală (pe fragmente și indivizi).

Analiza datelor înscrise în tabelul III ne arată o predominanță și mai accentuată a resturilor mamiferelor domestice asupra celor sălbatice (84,63% și 14,79%) decît în stratul Cucuteni A—B și decît în cel liniar de la Dealul Fintînilor.

TABELUL III

Lista și frecvența mamiferelor identificate la Dealul Viei
(faza Precucuteni I) în săpăturile din 1960 și 1961

S p e c i a	Fragmente		Indivizi	
	nr. absolut	%	nr. absolut	%
<i>Castor fiber</i> L.	22	0,40	8	2,49
<i>Canis familiaris</i> L.	21	0,38	7	2,18
<i>Canis lupus</i> L.	6	0,11	3	0,93
<i>Ursus arctos</i> L.	4	0,07	2	0,62
<i>Martes</i> sp.	1	0,02	1	0,31
<i>Sus scrofa ferus</i> L.	224	4,06	26	8,10
<i>Sus scrofa domesticus</i> L.	96	1,74	14	4,36
<i>Cervus elaphus</i> L.	512	9,28	48	14,96
<i>Capreolus capreolus</i> L.	38	0,69	11	3,43
<i>Bos primigenius</i> Boj.	9	0,16	4	1,25
<i>Bos taurus</i> L.	4 336	78,58	148	46,10
Ovicaprine (oaia și capra)	217	3,93	42	13,09
<i>Equus caballus</i> L.	4	0,07	3	0,93
<i>Sus</i> sp.*	28	0,51	4	1,25
Mamifere domestice	4 670	84,63**	211	65,73**
Mamifere sălbatice	816	14,79**	103	32,09**
Total.....	5 518		321	

* Reprezintă resturile de saide pentru care nu s-a putut preciza dacă aparțin porcului domestic sau mistrețului.

** Complezența pînă la 100% este dată de procentul ce revine calului și grupei *Sus* sp.

Dintre animalele domestice, bovinele ocupă locul preponderent, urmate fiind (la distanță mare) de ovicaprine și apoi de porcine. Este interesant de subliniat că procentul acestora din urmă este aici mai redus decât cel al precedentelor. Resturile cîinelui sînt și ele prezente, dar în procent relativ redus.

Dintre animalele sălbatice, cerbul este întilnit și aici cel mai frecvent.

În timp ce însă în nivelul culturii liniare de la Dealul Fintinilor resturile sale sînt tot atît de frecvente ca și ale bovinelor, iar în nivelul culturii Cucuteni A—B din aceeași așezare ele sînt reprezentate printr-un procent apropiat de acela al bovinelor (atît dacă ne referim la numărul de fragmente, cît și dacă ne referim la numărul de indivizi prezumați), în această așezare ele sînt reprezentate printr-un procent mult scăzut atît în ceea ce privește numărul de piese, cît și acela al indivizilor corespunzători. Dintre celelalte animale sălbatice, mistrețul și căpriorul ocupă locul al doilea, urmați de castor și bour, iar apoi de urs. Resturile calului sînt foarte puține.

Examinarea materialului faunistic din stratul Precucuteni I de la Dealul Vici provenit din săpăturile campaniilor 1960 și 1961, precum și reexaminarea materialului din 1959, ne arată că creșterea cornutelor mari reprezintă o ocupație principală a locuitorilor. Creșterea ovicaprinelor și apoi a porcinelor pare să fi avut un caracter mai puțin important. Vinătoarea, în special cea a cerbului, era practică destul de intens, cu toate că pare să fi prezentat mai puțină importanță decât pentru locuitorii culturii liniare și ai culturii Cucuteni A—B de la Dealul Fintinilor.

CITEVA CONSIDERAȚII ASUPRA ANIMALELOR DOMESTICE DIN CULTURILE: LINIARĂ, PRECUCUTENI I ȘI CUCUTENI A-B

1. Judecînd după resturile osoase avute la dispoziție, bovinele din cele trei culturi au aparținut unei forme de talie destul de mare. Numărul ridicat de piese osoase aparținînd unor indivizi nematuri arată că triburile neolitice din regiunea stațiunii Traian îi întrebunțau în largă măsură drept animale furnizoare de carne.

2. Este greu de stabilit precis raportul cantitativ dintre genul *Capra* și genul *Ovis* (oaie), care constituie împreună grupa ovicaprinelor, din lipsă de diagnoză diferențială pentru multe părți ale scheletului lor. Totuși, luînd în considerație acele piese osoase care pot fi atribuite cu siguranță unuia sau altuia din aceste genuri, putem observa următoarele:

a) *Capra* era mult mai frecventă decât oaia, ceea ce arată că procesul de defrișare era puțin avansat.

b) Luînd în considerație caracterul coarnelor de capră, se poate preciza existența tipului *prisca*.

c) Nu se poate preciza cărei forme au aparținut oile, dat fiind că materialul nostru nu prezintă nici o piesă caracteristică din acest punct de vedere.

3. Studiul resturilor osoase ale porcinelor mature ne arată că sîntem în prezența unei forme gracilizate. Cu toate că întilnim aici și unele caractere morfologice primitive, acest fapt atestă că creșterea porcinelor era cunoscută de dată veche, chiar în ceea ce privește stratul de cultură liniară. De remarcat, ca și pentru bovine, numărul mare de resturi aparținînd unor indivizi nematuri.

4. Studiul pieselor osoase aparținând ciinelui ne arată că sîntem în prezența varietății *Canis familiaris palustris* Rüt., formă comună pentru neoliticul european, și a unei varietăți mai mari, poate *Canis familiaris intermedius* Wold.

5. Nu putem preciza dacă calul identificat în stratul culturii Cucuteni A—B de la Dealul Fintinilor, precum și în stratul precucutenian de la Dealul Viei, era domesticit, el fiind reprezentat printr-un material nu prea caracteristic. Faptul însă că resturile sale sînt extrem de rare și în materialele rezultate din săpăturile precedente, executate la șantierul Traian (materiale ce însumează un total de peste 10 000 de piese determinabile), ar putea să constituie un indiciu al stării sale încă sălbătice.

CONCLUZII

Locuitorii din cele două așezări neolitice de la Traian, aparținînd celor trei culturi mai sus menționate, practicau foarte intens creșterea bovinelor și apoi pe aceea a porcinelor sau ovicaprinelor, precum și intens vînătoarea cerbului și mai puțin a celorlalte animale din pădurile vecine.

Pe lîngă aceste observații de ordin general, valabile pentru cele trei nivele de cultură, se desprind și unele particularități ce par specifice pentru unele din ele. Astfel, atît din materialul rezultat din săpăturile din 1960 și 1961, cît și din săpăturile din 1959, precum și din cele precedente, reiese că rolul vînătorii cerbilor era mult mai puțin important în economia triburilor precucuteniene (Dealul Viei) decît în aceea a triburilor culturii ceramicii lîniare și a culturii Cucuteni faza A—B. În schimb, se pare că s-a practicat și mai intens creșterea bovinelor. De asemenea, creșterea porcinelor pare să fi fost practică de triburile culturii ceramicii lîniare mai intens decît de triburile culturilor Precucuteni și Cucuteni A—B. În esență deci, pe baza studiului materialelor din 1960 și 1961, precum și pe baza reexaminării materialelor din anii precedenți, am putut caracteriza astfel ocupațiile predominante ale locuitorilor neolitici din regiunea Traian:

1. Triburile culturii lîniare (Dealul Fintinilor): predominau creșterea bovinelor și a porcinelor, precum și vînătoarea de cerbi.

2. Triburile culturii Precucuteni I (Dealul Viei): predomina creșterea bovinelor, vînătoarea de cerbi ocupînd un loc secundar.

3. Triburile culturii Cucuteni faza A—B (Dealul Fintinilor): predominau creșterea bovinelor, precum și vînătoarea de cerbi.

Totodată, în această ordine de idei, trebuie subliniat că cercetările noastre nu pot preciza gradul de importanță luat de cultivarea plantelor și nici variabilitatea sa pe nivele de cultură. Totuși, considerînd că în materialul osos de ovieaprine genul *Ovis* este mult mai rar identificat decît genul *Capra*, s-ar putea conchide că agricultura nu era deosebit de extinsă, știut fiind că mărirea numărului de oi este de obicei legată și de lărgirea acțiunii de defrișare.

ÉTUDE DES RESTES DE FAUNE NÉOLITHIQUE, DÉCOUVERTS À TRAIAN

RÉSUMÉ

Le matériel osseux, provenant des fouilles exécutées au chantier archéologique de Traian, pendant les campagnes de 1960 et 1961 s'élève à environ 5 988 pièces déterminables. Il se répartit inégalement entre les deux niveaux d'habitation de Dealul Fintinilor (le niveau à culture linéaire,

avec 170 pièces, et le niveau à culture de Cucuteni, phase A—B, avec 185 pièces), et le niveau d'habitation de Dealul Viei (niveau à culture de type Précucuteni, avec 5 535 pièces).

Les tableaux I, II et III présentent la liste des mammifères identifiés dans les deux habitations néolithiques (avec les trois niveaux culturels cités), ainsi que leurs fréquences absolues et relatives, calculées d'après les fragments osseux, et d'après les individus.

Les conclusions générales qui se détachent à la suite de l'étude de ce matériel, indiquent en premier lieu que l'élevage des bovins avait pris une grande ampleur durant les trois niveaux de culture considérés, et que celui des ovicaprins y jouait au fond un rôle assez secondaire. Elles nous indiquent également l'importance de la chasse au cerf dans l'économie primitive des tribus néolithiques de Traian.

L'analyse des différences qui existent entre les trois niveaux de culture montre cependant que la chasse au cerf paraît avoir eu une moindre importance durant la culture de type Précucuteni I que durant les deux autres cultures. De même l'élevage du porc avait joué un rôle presque aussi important que celui des bovins à l'époque de la culture linéaire, tandis qu'il ne paraît avoir joué qu'un rôle secondaire au cours des autres cultures. A ce propos, il faut souligner que ces conclusions présentent un certain caractère de précision, puisqu'elle s'appuient également sur les données obtenues au cours de l'étude des matériaux exhumés durant les campagnes antérieures.

En lignes générales, à côté de la culture des plantes, les occupations prédominantes des tribus néolithiques qui avaient habité la région de Traian ont dû être les suivantes:

1. À l'époque de la culture linéaire, l'élevage des bovins et des porcins, ainsi que la chasse au cerf.

2. À l'époque de la culture Précucuteni I: l'élevage des bovins et des porcins, ainsi que la chasse au cerf qui avait un rôle secondaire.

3. À l'époque de la culture de Cucuteni (phase A—B) l'élevage des bovins et la chasse au cerf.

LÉGENDE DES FIGURES

Fig. 1. — 1, *Bos primigenius* et *Bos taurus*: les cavités glénoïdes des omoplates, 2, *Bos taurus*: métapodales; 3, chèvre domestique (var. *prisca*): fragments de cornes; 4, *Equus caballus*: fragment de la troisième phalange.

Fig. 2. — 1, *Cervus elaphus*: fragment de bois; 2, *Cervus elaphus*: métapode fragmentaire; 3, *Capreolus capreolus*: fragment de bois (avec la meule); 4, *Castor fiber*: fragment d'humérus; 5, *Ursus arctos*: fragment de cubitus; 6, *Canis familiaris* Var. *intermedius*: mandibule fragmentaire.